

Universiteit
Leiden

The Netherlands

Bestrafing van personen met een buitenlandse nationaliteit

Wermink, H.T.; Light, M.T.

Citation

Wermink, H. T., & Light, M. T. (2022). Bestrafing van personen met een buitenlandse nationaliteit. *Mens En Maatschappij*, 97(1), 99-103. doi:10.5117/MEM2022.1.013.WERM

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3303436>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Bestrafing van personen met een buitenlandse nationaliteit

Hilde Wermink en Michael Light

Oorspronkelijk artikel: Light, M.T. en Wermink, H.T. (2021). The Criminal Case Processing of Foreign Nationals in the Netherlands, *European Sociological Review*, 37 (1), 104-120. DOI: 10.1093/esr/jcaa039

Statistieken laten zien dat momenteel 150.000 personen gedetineerd zijn in Europa, en dat buitenlandse verdachten zowel absoluut als relatief sterk oververtegenwoordigd zijn in verschillende landen in Europa, waaronder Nederland. Zo heeft in Nederland vijf procent van de algemene bevolking geen Nederlandse nationaliteit, terwijl datzelfde geldt voor bijna 20 procent van de personen in penitentiaire inrichtingen (Aebi et al., 2018). Hoewel er binnen sociologisch onderzoek veelvuldig aandacht wordt gevraagd voor de drastische groei in het aantal mensen met een buitenlandse nationaliteit in de Europese gevangenispopulatie, is er nog verrassend weinig bekend over de behandeling van deze personen gedurende het strafproces. In eerder onderzoek is veelal aandacht voor kenmerken die stratificeren *binnen* samenlevingen, zoals ras en geslacht, maar wordt nauwelijks rekening gehouden met transnationale verplaatsingen en mobiliteit van personen. Hierdoor wordt nog weinig gehoor gegeven aan het idee dat door transnationale mobiliteit strafdoelen veranderen (Bosworth, 2019), en er sprake kan zijn van een *directe* link met zwaardere bestrafing, aangezien gedrag van immigranten – en crimineel gedrag in het bijzonder – leidt tot ‘greater disapproval, greater disqualification, and greater stigmatization.’ (Sayad 2004: blz. 283).

We bespreken in deze bijdrage de voornaamste bevindingen van ons mixed-method onderzoek naar de rol van nationaliteit bij beslissingen in het strafproces in Nederland, gepubliceerd in *European Sociological Review*. We maakten in dit onderzoek onderscheid tussen verdachten die in het bezit zijn van de Nederlandse nationaliteit en verdachten met enkel een buitenlandse nationaliteit¹.

Onverklaarde verschillen door de nationaliteit van de verdachte

Op basis van een representatieve steekproef van tien procent van alle strafzaken die door een officier van justitie of rechter werden afgedaan in 2012, schetsten we als een van de eersten een beeld van het complete pad door het strafproces (van aanhouding tot uiteindelijke straftoemeting). Aangezien factoren per verdachte kunnen verschillen, waaronder delictkenmerken en criminele geschiedenis, en deze factoren tegelijkertijd ook kunnen samenhangen met strafrechtelijke beslissingen houden we in onze analyses rekening met verscheidene overige straftoemetingsfactoren.

Onze kwantitatieve analyses laten zien dat bij verdachten met een buitenlandse nationaliteit, bij verschillende beslissingen in het strafproces *voorafgaand* aan de uiteindelijke straftoemetingsbeslissing, anders wordt beslist door officieren van justitie en rechters, ook nadat rekening werd gehouden met overige straftoemetingsfactoren. In vergelijking met Nederlandse verdachten, worden verdachten met een buitenlandse nationaliteit vaker gedagvaard, vaker voorlopig gehecht en vaker veroordeeld. Bovendien blijkt nationaliteit belangrijker dan kenmerken die stratificeren *binnen* landen, zoals sekse. Aangezien een gevangenisstraf enkel een optie is *mits* een verdachte is gedagvaard en is veroordeeld, hebben deze vroege beslissingen ook gevolgen voor de uiteindelijke straftoemetingsbeslissing. Ditzelfde geldt voor voorlopige hechtenis aangezien het bevel daartoe alleen mag worden gegeven als verwacht wordt dat een gevangenisstraf de enige strafoptie is (artikel 67a lid 3 Sv). Deze resultaten laten hiermee zien dat de oververtegenwoordiging van verdachten met een buitenlandse nationaliteit in gevangenispopulaties mede wordt veroorzaakt doordat zij voorafgaand aan de straftoemetingsbeslissing vaker op "at risk" voor gevangenisstraf worden geplaatst.

Het verschil tussen de groepen wordt bij de beslissing over gevangenisstraf verder vergroot, waarbij de kans op gevangenisstraf voor verdachten zonder Nederlandse nationaliteit 2,6 keer hoger ligt dan voor vergelijkbare Nederlandse verdachten. Hiermee is de rol van nationaliteit bij de beslissing om een vrijheidsbenemende straf op te leggen vergelijkbaar met de rol van een eerdere veroordeling tot een gevangenisstraf. Onze bevindingen laten hiermee zien dat nationaliteit een belangrijke rol speelt bij opeenvolgende beslissingen gedurende het strafproces.

Combinaties van nationaliteit met herkomst

In aanvullende analyses richtten we ons op een meer verfijnde analyse door koppelingen te maken tussen nationaliteit en herkomst. Ondanks andere wettelijke mogelijkheden voor EU-verdachten versus non-EU-verdachten, laten onze resultaten zien dat de kans op een gevangenisstraf niet verschilt tussen EU- en non-EU-verdachten. In aanvullende analyses hebben we verder combinaties van acht herkomstgebieden met nationaliteit onderzocht. Deze analyses laten zien dat van de verdachten met een Nederlandse nationaliteit slechts twee groepen afkomstig uit een buitenlands herkomstgebied meer kans hebben op een gevangenisstraf dan verdachten die in Nederland zijn geboren. Hiertegenover staat dat vrijwel alle groepen met een buitenlandse nationaliteit afkomstig uit een buitenlands herkomstgebied *wel* een grotere kans hebben op een gevangenisstraf dan Nederlandse verdachten. Bovendien zijn de verschillen met Nederlandse verdachten binnen de verschillende herkomstgebieden steeds groter voor de groep *zonder* Nederlandse nationaliteit dan voor de groep met de Nederlandse nationaliteit. Tot slot vinden we nauwelijks verschillen op basis van het gebied van herkomst wanneer enkel diegenen worden geselecteerd die in het buitenland zijn geboren, terwijl nationaliteit dan wederom een belangrijke straftoemingsfactor blijkt te zijn. De nationaliteit van de verdachte blijkt hiermee een belangrijk straftoemingskenmerk, onafhankelijk van het herkomstgebied waar een verdachte is geboren.

Verklarende mechanismen: ergernis, logistiek en verschillen in strafdoelen

Door middel van interviews met officieren van justitie en rechters richtten we ons ook op mogelijke verklaringen voor de verschillen in bestrafing op basis van de nationaliteit van de verdachte. De interviews leggen verschillende verklarende mechanismen bloot. Onze bevindingen zijn in lijn met het idee van Sayad dat er een directe link is tussen een buitenlandse nationaliteit en zwaardere bestrafing. Er is sprake van ergernis bij officieren van justitie en rechters met betrekking tot immigranten die delicten plegen, en vooral als deze personen hier tijdelijk zijn met als enkel doel om delicten te plegen. Men neemt hier aanstoot aan en het wordt als reden genoemd om eerder over te gaan tot een vrijheidsbenemende straf. Een rechter verwoordt het als volgt: ‘als ze hier slechts voor een korte tijd zijn, en ze hebben al een

omvangrijk strafblad, en ze kunnen niet aangeven wat ze hier legaal deden, dan ja. Dat geeft een zwaardere straf, dat is zeker.’

Daarnaast worden geldboetes en taakstraffen voor mensen met een buitenlandse nationaliteit niet volledig in overweging genomen door veronderstelde logistieke problemen, onder andere voor diegenen zonder vaste woon- of verblijfplaats in Nederland. Deze veronderstelde logistieke problemen komen in bepaalde uitspraken duidelijk naar voren: ‘Het is moeilijk voor niet-Nederlandse verdachten om een taakstraf uit te voeren. Dus je ziet het, en meestal (...) sturen we ze naar de gevangenis’ en ‘iemand uit Azerbeidzjan kan geen boete betalen en taakstraf uitvoeren. En daarom ga je naar de volgende optie, en wordt het gevangenisstraf’. Ook taalbarrières worden als reden genoemd waarom niet-vrijheidsbenemende straffen niet worden opgelegd. Zo geeft een rechter aan niet aan een taakstraf te denken ‘wanneer iemand alleen Turks, Arabisch of Chinees spreekt’. Deze uitspraken van rechters wijken af van recente uitspraken van de Hoge Raad waarin werd geoordeeld dat een taakstraf tot de strafopties behoort, ook voor verdachten zonder vaste woon- of verblijfplaats in Nederland (ECLI:NL:HR:2019:1066 en ECLI:NL:PHR:2018:1237). Daarnaast geven officieren van justitie en rechters aan dat strafdoelen veranderen voor verdachten zonder Nederlandse nationaliteit en die niet langdurig woonachtig zijn in Nederland in vergelijking met Nederlandse verdachten. Hoewel resocialisatie binnen het Europees en Nederlands recht een fundamenteel strafdoel is, gaven officieren van justitie en rechters aan dat resocialisatie en re-integratie wel een rol speelt voor Nederlandse verdachten, maar naar de achtergrond verdwijnt of afwezig is voor verdachten met een buitenlandse nationaliteit. Ook werd een nieuw strafdoel geïntroduceerd dat zich bevindt op het grensvlak van immigratie en criminaliteit en dat enkel geldt voor diegenen zonder Nederlandse nationaliteit; een strafdoel niet gericht op het afschrikken van crimineel gedrag, maar op het weghouden van mensen die vanuit het buitenland komen om in Nederland delicten te plegen.

Officieren van justitie en rechters lijken nationaliteit hiermee te gebruiken als “an explicit status that is deserving of increased punishment” (Light & Wermink, 2021; p. 15).

Tot slot

In ons artikel hebben we laten zien dat onverklaarde verschillen overblijven bij verscheidene beslissingen tijdens het strafproces tussen verdachten met een buitenlandse nationaliteit en Nederlandse verdachten. Op basis

van de interviews met officieren van justitie en rechters zijn verschillende mechanismen geïdentificeerd die deze overgebleven verschillen verklaren. Deze verklaringen richten zich op ergernis, logistieke problemen en verschillen in strafdoelen. Met ruim 250 miljoen immigranten in de wereld (Verenigde Naties, 2017) en de cruciale rol van nationale rechtssystemen, blijkt nationaliteit een belangrijke factor in het onderzoek naar – en het begrijpen van – juridische ongelijkheid.

Noot

1. Deze laatste groep is divers en bestaat onder andere uit “transmigranten” die slechts tijdelijk in Nederland verblijven (zie ook Engbersen et al. 2003) en toeristen die in Nederland delicten plegen.

Literatuur

- Aebi M. F. et al. (2018). *Foreign Offenders in Prison and Probation in Europe*. Strasbourg, Switzerland: Council of Europe Annual Penal Statistics.
- Bosworth M. (2019). Immigration detention, punishment and the transformation of justice. *Social & Legal Studies*, 28, 81–99.
- Engbersen, G. et al. (2003). *Over Landsgrenzen. Transnationale betrokkenheid en integratie*. Rotterdam: RISBO Contractresearch BV.
- Light M. T., Wermink H. (2021). The criminal processing of foreign nationals in the Netherlands. *European Sociological Review*, 37, 104–120.
- Sayad A. (2004). *The Suffering of the Immigrant*. Cambridge: Polity Press.
- Verenigde Naties, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2017). *International Migration Report 2017: Highlights (ST/ESA/SER.A/404)*.